

Hajdú Farkas-Zoltán • Márton nyaracsája

-né sorozat

Hajdú Farkas-Zoltán

Márton nyaracsája

-né V.

BOOKART
Csíkszereda, 2022

Szerkesztette
Kőrözs Imre

ISBN
978-606-8994-53-6

*Ha a nő nemi fantáziája egy eposz, akkor a férfité
egy epigramma.*

Karl Kraus

© Hajdú Farkas-Zoltán, 2022
© Bookart, 2022

A Martini-Sommer vagy Martinsommer a meteorológiai különlegességek közé sorolható. A kifejezés népi eredetű, Svájcban és Dél-Németországban november első dekádja végének azt a sajátosan szép időjárási periódusát jelzi, amelyet stabil magas légnyomás biztosít, lehetővé téve a novemberi szüretet. Időjárás-jelentéseikben a svájci meteorológusok nemzedékek óta a mai napig használják ezt a középkori keresztény Napnyugat kultúrájából származó kifejezést. A Martini-Sommer időközben az egész német nyelvterületen használatos, de sokan összetévesztik a vénasszonyok nyarával, noha ez utóbbi a szeptember végi szép nyári napok megnevezése.

A legenda szerint ez az időjárási jelenség első ízben Szent Márton halálának napján játszódott le a franciaországi Toursban. A püspök éppen az általa alapított kolostorban tett látogatást, amikor utolérte a hirtelen halál. Porhüvelyét hajóra tették, hogy a Loire-on a városba szállítsák.

Az utazás alatt megtörtént a csoda: a hirtelen érkező, titokzatos felmelegedés hatására a folyóparti növények kiszökdültek, a gyümölcsfák virágba borultak.

Így hát Márton nyaracskája nem más, mint a jeges sötétséget megelőző néhány meleg nap, a természet legutolsó kivirulása hosszú téli álma előtt.

Ha úgy tetszik, az irgalom ideje.

Friedgard gesztenyéje I.

Dicit ei Pilatus: „Quid est veritas?”

Az író morgánatikus házasságban él olvasójával. Ez a bal kézre kötött házasság¹ érvényes ugyan, de az író nem részesül az olvasó kivételes jogaiban, hogy félretegye a könyvet, vagy ellenkezőleg, keblére ölelje, szíve alatt melegítse. Az író csak önmagát ölelheti keblére. Jobb híján meg is teszi néha. Esetleg többször. Vagy egyfolytában. De erről hallgat. Az olvasó is hallgat,² megelégszik a személyes élvezettel. Vagy a bosszúsággal.

Mindketten konokul hallgatnak.³

Az író, könyökére támaszkodva, elbóbiskolt.

Az olvasó az asztal másik végén ül, és elbűvölten levélíráshoz készülődik. Előtte Emil Cioran könyve a gesztenyés aforizmával. Magas homlokú, csintalan szemű fiatalasszony: Friedgard Thoma, harmincöt éves kölni némettanárnő. Ha hinni lehet a történetnek, amikor Friedgard elolvasta Ciorantól *A bomlás kézikönyve* című kötetet, azonnal Kafkának egyik, Milenához írt levele jutott eszébe, amelyben az író egy kínai szellemtörténetből idéz:

„S akkor az egyik tanítvány kikacagta a halál gondolatával foglalkozó mesterét: »Egyfolytában csak a halálról beszélsz, de még mindig élsz.«” Kafka

¹ Ballagi Mór: *balkézházasság, mely akkor jó elő, ha vmely fejedelem v. főúr alacsony rangú nővel, v. magas rangú hölgy alacsony rangú férfival kel egybe.*

² Ellentétben a feuilletton vigéceivel.

³ Csak a meséből nem kifejejtett, de bele nem tartozó, hívatlan vendégek rikácsolnak. Összetévesztik a *tachelest* a *mesügével*.

szerint: „Igazságtalan lenne kikacagni a színpadon halálra sebzetten heverő hős halál-áriáját. Hisz magunk sem teszünk mást, mint évekig csak heverünk és énekelünk.”

„Éjféλι séta a fákkal szegélyezett allén. Az ágak labirintusából gesztenye pottyant a lábam elé. Néma zuhanást követő tompa reccsenés. Hasadás visszhangja bennem. Meghatódtam, mert a természet eme parányi epizódját sehogyan sem tudtam összeegyeztetni lelkem felkavarodó örvényeivel. Egy pillanatig a véglegesség mámorában úsztam. És a végérvényes válaszok felszámolták öröknek tűnő kérdéseimet. Ezernyi váratlan evidencia, kezelhetetlen nyilvánvalóságok szüntelen sorozata...

A végtelen határán egyensúlyoztam. Jobbnak láttam továbbállni.”

Friedgardot annyira elkápráztatta Cioran „gesztenyésaforizmája”, hogy 1981. december 12-én elhatározta, levélben keresi fel a Párizsban élő különcöt, a hetvenéves Mestert.

Kedves E. M. Cioran!¹

Örülök, hogy végre olyan íróra bukkantam, aki szívderítón, tehát rám egyáltalában nem destruktívan ható szemtelenséggel ír. Néha Büchner Lenzének mélységes tébolyultságával, néha meg Robert Walser magányos szentelenségével. Nem osztom azoknak az újságíróknak és a többieknek a véleményét, akik szerint az Ön egekbe kiáltott gyásza depresszióssá

teszi az embert. Ellenkezőleg, nyomasztóan szomorú korunkban az Ön műve rám felemelően és üdítően hat.

Noha Friedgard kevés reményt fűz hozzá, a kézzel írt válasz úgyszólván postafordultával érkezik.

Kedves Friedgard Schulte-Thoma asszony!

Hálás köszönetem barátságos, és – szabad így mondanom? – melegszívű leveléért. A Lenzre való utalás különösen meghatott, Robert Walsert alig ismerem; csak esszéket, naplókat, memoárokat olvasok szívesen.

Örülök, hogy nem tart „destruktívnak”. Mindig azon igyekeztem, hogy – a kibírhatatlan kibírásának lehetőségeit latolgatva – hasznára legyek embertársaimnak. De a németek gyanakvók ironikus kifejezésmódommal szemben.

Párizs romlott város. Ha mégis erre járna, örülnék, ha megismerhetném.

Öregúr lettem, majdhogynem Párizshoz hasonló állapotban leledzem.

Baráti üdvözzel,
E. M. Cioran

Friedgard, örömtől repesve, azonnal válaszol a Rue de l’Odéon 21-es címre (első levelét Cioran kiadójához küldte).

Kedves E. M. Cioran!

Levelét majdhogynem is vártam Öntől – remélni sem mertem, hogy válaszol. Micsoda oktondi, ámde valós öröm!

¹ A levelezésből vett részleteket Friedgard Thoma szíves beleegyezésével közöljük.

Azt írja, rossz tapasztalatai vannak a németek irónia iránti hajlandóságával kapcsolatban. Nem csodálom, bár kétlem, hogy „jó polgárként” gyanakvással kezelni az iróniát jellegzetesen német tulajdonság lenne. Van ellenben másvalami: a gondolatok igazságtartalmával szembeni gyanakvás, ideértve természetesen az Ön gondolatait is. Ezt pedig csak az irónia tudja lefegyverezni.

Az Ön iróniája, kedves Monsieur Cioran, igenis fontos és szükséges! „Minden egyedi – és jelentéktelen” – ebben a mondatában ez is benne rejlik. Itt emlékeztet a már említett Robert Walserre, aki 1929-ben bevonult a pszichiátriára, hogy eltökélt Hölderlinként soha többé ki se jöjjön onnan. Azt írja: „Az életben van valami, ami nem kívánja, hogy vadásszunk rá.”

Legelőször volt férjemtől, Günter Schultétől halottam Önről. *Filozófiai képeskönyvét* Cioran-idézzel kezdi, ezért elküldök Önnek egy példányt belőle (*Leibperspektiven. Radierungen – Testperspektivák. Rézmetszetek*), máris elnézését kérve tolokódásomért. Hasonlóképpen – fölöslegesen, ámbár kellő hiúsággal – mellékelek egy fotót is magamról, csak hogy jobban el tudja képzelni, ki irkál Önnek Kölnből.

Párizs romlottsága számomra érdektelen, akárcsak a „destruktivizmus”. Ami viszont az Ön állítólagos romlottságát illeti, hát, az következetesen és szimpatikusan hangzik! Nagyon örülnék, ha személyesen is megismerhetném. Ha éppen otthon tartózkodik, majd jelentkezem, nem sokkal húsvét előtt, amikor a közelében leszek.

Közben az *Akzenteben* megjelent két írását olvasom, hálás köszönetem értük! Micsoda mélység a 35. bekezdésben! (A Tacitus-idézet s a hozzá fűzött „Kívánság”).

Szívélyes üdvözlettel,
Friedgard Schulte-Thoma

P. S. Ismeri W. Gombrowicz naplóit?

Cioran válasza egy hét múlva érkezik Kölnbe.

Kedves Friedgard Schulte-Thoma!

Levél, fotó és Günter Schulte könyve tetszésemre voltak. Hálás köszönet! A *Testperspektivák*at remélem, jól értettem, noha egész életem a testemmel való egyet nem értés jegyében zajlott. Kezek és metafizika – okos és eredeti társítás! Vajon mennyi misztériumot hordoznak ezek az ujjak!

Gombrowicz nagyzási hóbortban szenvedett – ami nem feltétlenül hiba. Ismerem naplóit, érdekesnek tartom őket.

A Robert Walser-idézet mélyen megérintett. Még egyszer igen köszönöm! Remélem, megsétáltathatom Önt még húsvét előtt ebben a – most akkor milyen jelzőt is használjak? – városban.

Szívélyes üdvözlettel,
E. M. Cioran

Friedgard körül tombol a világhírű kölni karnevál, de ő csak a levélírással foglalkozik.

Kedves E. M. Cioran!

Olyan verőfényes vasárnap reggel van, hogy muszáj írnom Önnek (remélem, ez most nem holmi választásos pótcselekvés a részemről).

A levelével (köszönet érte!) egy időben érkezett Argentínából az Önnel készített interjú is, *Un apasionado escepticismo* (Szenvedélyes szkepticizmus). A végét különösképpen érdekesnek találom. Azt mondja: A tudomány a bölcsesség elrejtése a világ megismerésének nevében.” (...*en nombre del conocimiento del mundo*). Szintén előttem Ingomar von Kieseritzky (1944-ben született berlini barátom) újkönyvénekkefelevonata, ezzel a talányos címmel: *A szörnyű pofon*, avagy jelenetek az ész történetéből. Ebből idézek: „Ha minden egyes ember... végre rászánná magát, hogy néhány tánclépés után lelépjen, ahelyett hogy az emberi tervezetet, ezt a félresikerült vázlatot, a haladást és egyéb balgaságot szolgálja. Hát akkor néhány év múlva mindent előlről lehetne kezdeni, túl a jól bevett okosság-hulladékon.”

Látja, úgy tűnik, az ifjabb generáció érti, amit anynyi éve ír – valószínűleg ez tartja Önt is életben.

Nagyon örülök, hogy „meg akar sétáltatni” – elképzelem, ahogy kézen fog, és biztos léptekkel végigvezet a „romlott” városon. Csak azt sajnálom, hogy húsvétkor még egyetlen gesztenye sem hullhat a lábunk elé, és a kései órán (ahogyan az Ön „legszébb” aforizmájában áll) nem hallhatjuk majd a szétrepedés nesztét. Visszhang kél, majd megghatódottság... Vajon mit tartogat nekünk az április?

Fogadja szívélyes üdvözetem!
Friedgard Schulte-Thoma

Cioran Normandiából válaszol.

Kedves Barátnóm,

Dieppe-ben (a klíma: északi-sarki) van egy manzárdom. Ide szoktam olykor-olykor visszavonulni, hogy Párizst, ezt a rémálmot kiheverjem. Szerencsétlenségemre nem tudok dolgozni. (Különben Párizsban sem.)

Igazi barbár vagyok, Ingomar von Kieseritzky neve nem mond semmit. Az idézet különben kitűnő.

Az argentinai filozófus nekem nem küldte el az interjút. A Maga leveléből értesültem róla, hogy megjelent – Isten tudja, milyen formában!

Ennek ellenére hiszem, hogy nem Észak-, hanem Dél-Amerika fogja a nyugat-európai kultúrát továbbvinni. Nevetséges elfogultság részemről, de minden csábít, ami a spanyol kultúrához tartozik.

Kérem, jó előre írja meg, mikor jön Párizsba, mert húsvét tájékán az ember mindig régi barátai áldozatául esik.

Sok szívélyes üdvözetem,
E. M. Cioran

Kedves E. M. Cioran!

(tulajdonképpen mit is jelent ez az M.?)

Ha meg kellene határoznom az örömet, azt mondanám: az az érzés, amit az Ön megérkező levele ébreszt bennem.

Szóval: kedden, április 14-én érkezem a „lidércnyomás” városába, és vagy régi szállodámban, az Hôtel du Lys-ben (Rue Serpente) fogok lakni, vagy valahol a közelében, mindenképpen Önhöz közel. Valószínűleg nagypéntekig, azaz április 17-ig maradok, úgy-hogy húsvétkor régi barátai rendelkezésére állhat – áldozatul esni, és feltámadni. (Most jut eszembe, lehet, Jézus csak a teljes mértékben fölösleges feltámadás révén vált áldozattá – legalábbis a giccspár áldozatává.)

Milyen szép volna, ha érkezésemkor sem tudna dolgozni, legalább rám is lenne egy kis ideje. Tehát megpróbálom április 14-én délután (úgy 18 óra körül?) felhívni – leküzdve a féltékenységet, amit az Ön láthatatlan hangja és a telefondrót szorításában vergődő saját gyámoltalan szavaim okoznak.

Önmagammat ismételve: nagyon örülök!

Szíves üdvözléssel,
F. Schulte-Thoma

Cioran majd Kölnben, egy éjszakán elárulja Friedgardnak, hogy az a bizonyos „M” véletlenül ragadt a nevéhez, mert nincsen M betűvel kezdődő keresztnéve (tegyük hozzá: a lexikonok szerint Emil Mihainak keresztelték), és csak annyit jelent, hogy ember (németül „Mensch”). Ez Friedgardnak nagy öröme szolgál, akinek második keresztnéve is M-mel kezdődik: Maria. Cioran nevetve azonnal kölcsönveszi a nevet (odavan mindenért, ami a szentséggel, főleg a szent hölgyekkel kapcsolatos), hogy „házasságtöréssel” bosszanthassa Friedgardot.

Kedves Friedgard Schulte-Thoma!

Az Hôtel du Lys-t ismerem. Kérem, hívjon 14-én.

Találkozhatunk még aznap is, vagy – ez még jobb volna – másnap délután vagy este.

Negyven éve nem látott öcsém rögtön húsvét után Párizsba jön két hétre a feleségével. Lakást kell keresnem kettejüknek, s ez számomra sokféle „problémát” jelent. Csak török a franciát, fogalmam sincs, erre hogyan fog reagálni *compagne*-om¹ (évtizedek óta amolyan félházasságban élek vele). Ebben a helyzetben nekem az anyanyelvemhez való kényszervisszatérés a legrosszabb. Régi barátokkal találkozni mindig is vizsga; most pedig a múltammal, a gyerekkorommal kell szembesülnöm...

Részleteket majd jövő héten.

Örülök, hogy hamarosan személyesen is megismerhetem.

Szíves üdvözléssel,
E. M. Cioranja

Friedgard végül az Île St. Louis-n száll meg, mert az Hôtel du Lys-ben telt ház van. Gyors telefon: megállapodnak, hogy másnap délután négykor Cioran Friedgard után megy a szállodába.

Tíz perccel a találka előtt vad üstökű, acélszürke szemű, törékeny férfi áll meg az Île St. Louis bejáratánál. Bizonytalanul toporog, szemét lesüti, szája hangtalanul mozog. Friedgard a szálloda halljából felismeri, és eszébe jut Cioran egyik aforizmája, mely szerint néha saját csontvázával szokott társalogni, amit állítólag húsa sohasem fog neki megbocsátani.

¹ társ (francia)

Friedgard láthatóan sokáig szépítkezett a találka előtt. Testhez álló, nem túl rövid fekete ruháját krémszínű, hosszan hullámzó kabát takarja. Ciorant láthatóan nem ragadja meg a látvány, s a rövid üdvözlés után hirtelen a szállodával átellenes házra mutat azzal, hogy valamikor ott lett *tragikus*an öngyilkos az egyik barátnője. „Hogyhogy?” – kérdezi a kikerekedett szemű Friedgard az öngyilkosság híres szószólóját, de a Mester válasz helyett pragmatikus javaslatot tesz: elvinné a Musée Carnavalet-be, a Marais negyedbe. És a húszperces kitarató kocogás alatt ontja magából a banális mondatokat, hogy milyen olcsón lakik (manzárdlakásban), de mennyi összetűzése van a háztulajdonossal. Amikor Friedgard megmondja, hogy ő mennyit fizet kölni lakásáért, kezét összecsapja a feje fölé, és mintha megnyílna előtte a föld, lecövekel. „Hát persze, a tanári pálya!” Nagy szerencséjére belőle sohasem lett tanár („világéletemben naplopó voltam”), de még nagyobb szerencséjére élettársa készségesen eltartja őt, mert megszerezte az *agrégation*ot, vagyis az időnap előtti, kövér nyugdíját is közösen fogják majd élvezni.

Friedgard áhítata, mi több, türelme rohamosan fogy, az erőltetett menettől sarkát feltörte az elegáns topánka, unja a sok butaságot, úgyhogy összevont szemöldökkel közbevág: „Elegem van abból, hogy korunk egyik legnagyobb elméjével Párizs utcáin rohangálva olcsó albérletekről és tanári fizetésekről csevegünk.” (Cioran egy későbbi telefonbeszélgetésben nem hajlandó erre az intermezzóra emlékezni, mondván, hogy ha megtörtént volna, biztos tiltakozik az iszonyatos szemtelenség hallatán.)

Elcsigázottan a járdaszéli padra rognak, turbékoló párizsi galambok és dudorászó, kerek fejű ázsiai kigyerek közé. Friedgard Lord Byronra és Rilke *Malte Laurids*

Briggéjére tereli a szót, de Cioran csak némán legyint. Irány a Carnavalet, hogy Friedgardnak végre megmutathassa nagy kedvencét, Talleyrand-t („kapitális szoknyavadász volt”). Friedgardnak ez már több a soknál, de uralkodik magán (mit is tehetne mást ezen az első párizsi találkozón?), és fojtott hangon, esedezően megjegyzi, hogy előtte – úgymond erősítőnek – jólesne egy pohár vörösbort valamelyik környező bárban. Mire ő: „Szó sincs róla! Csak semmi alkohol!”

Friedgard első csalódása.

A Carnavalet-ben a Mester egyfolytában a színes bőrű örökre mutogat – szerinte rémes, hogy egész Párizst előzönlötték a feketék. „Résen kell lennünk! Nemrég egyikük engem is megtámadott, de alaposan kitoltam vele, mert azonnal elhajítottam az üres pénztárcámat. Magának mint csinos hölgynek szörnyen elővigyázatosnak kell lennie.”

A francia forradalomra terelődik a szó. Friedgard nem győzi csodálni társa eredeti elemzéseit és lehengető némettudását. „A nyelvek közül mindig is a németet kedveltem a legjobban, a *Hamlet*et már a bukaresti egyetemen németül tanulmányoztam” – bólogat elégedetten.

Madame Récamier szépséges arcképe elé érve Friedgard szenvedélyesen összecsapja a kezét, mert éppen a hölgy életrajzát olvassa, azt a megindítót, a Chateaubriand-félét. Cioran hitetlenül csóválja a fejét, szerinte a madame képtelen volt a nemi érintkezésre, ahogy állítólag I. Erzsébet... tudja, az a női dolog, az az anatómiai anomália...

Kafka kedvenc képétől, a *Le lever de Voltaire*-től¹ legyintve lép tovább. A következő portrénál a fiatalasszony sóbálvánnyá változik (az ifjú Liszt Ferencet ábrázolja, még

¹ Voltaire, reggel (francia)

bibircsókok nélkül)... Hogy kerül ez ide? Tisztán olyan, mint Walter, a párizsi kiruccanás miatt féltékeny, Kölnben hagyott élettársa. Szemrehányások: párizsi múzeumban csoszogsz ezzel a hetvenéves öregemberrel, észre sem veszed, hogy közben a jövőddel játszol! Közben Cioran elégedetten sorolni kezdi reakciós nézeteit a napnyugatra törő idegen népekről.

A múzeumlátogatás után Friedgard megrökönyödésére gyalog indulnak vissza a Boulevard St. Germain-re: kétórányi gyalogtúra, plusz még egy a múzeumban!

A Rue de Seine-re érve, fittyet hányva Friedgard javaslatára, hogy akkor most jó lenne kicsit megpihenni a La Palette-ben, majd elmenni a Lippbe ebédelni, Cioran szempillantásnyi hezitálás után kitűnő marhabélszínt és zöldbabot vásárol, azzal, hogy Párizsban minden méregdrága és gyenge minőségű. Az elcsigázott Friedgard megadóan bólogat. „Jobb lesz, ha nálam ebédelünk” – ragadja meg a kezét Cioran. Mire Friedgard: de hát a *compagne*-ja? Hazament Vendée-be a családjához, csak húsvétra jön vissza. A szomjas Friedgard: akkor vásároljunk legalább néhány palack bort. „Kitűnő vörösekot őrzök otthonomban.”

A Rue de L'Odéon-ba érve apró üzlethelyiségre mutat, a néhai Sylvia Beach néhai könyvkereskedésére, a *Shakespeare and Company*-ra.

A hatalmas, sötétzöldre festett kapun belépve a kedélyes horvát *concierge*¹ régi ismerősként üdvözli Friedgardot, aki elfogódottan, a „történelmi pillanattól” szédelegve követi mesterét híres kilencvenöt lépcsőjén, zsebkendőnyi manzárdjába. (Közös illemhely a folyosón.)

¹ portás (francia)

Az ajtón megsárgult cetli, golyóstollal odarótt név: BOUÉ, a *compagne* családneve.

Keskeny előszobából szűk konyhába. A sírós hangú Cioran egyfolytában Friedgard csodaszép fejét félti az alacsony gerendáktól. Lábfejét a túl magas küszöböktől, testét a túl szűk ajtókeretektől. Az öltözőszekrényi konyhában kétégős gázkályha, keskeny mosogató.

Friedgard nekiáll megpucolni a zöldbabot, miközben eszébe jut, vajon mit szólna ehhez a hirtelen betoppanó madame Boué. Aztán megkísérli rávenni Ciorant, hogy ne égesse szénné az isteni bélszínt.

A jó évjáratú bordói megteszi hatását, ideje komolyabb dolgokra térni. Friedgard Dosztojevszkijre tereli a szót, és a Mester istenfogalmára, mely szerint „isten a magányos ember monológja, esetleg csak csendestársaként jöhet számításba”.

Cioran sokat és készségesen bólogat.

Az éjjélbe hajló beszélgetés után a házigazda ragaszkodik ahhoz, hogy hazakísérje vendégét. Friedgard tiltakozását azzal intézi el, hogy úgylis régi szokása éjjél után hosszú sétát tenni a negyedben. Különben sem lenne ajánlatos egy csinos hölgynek ilyen későn egyedül császkálnia az elhagyatott utcákon. Friedgard a párizsi éjszakában hömpölygő tömegre gondol, de megadóan mosolyog.

Kicsit hűvös van, Cioran nevetséges kockás kalapkát csap a fejébe, és azon siránkozik, hogy Friedgard szerinte nem öltözött elég melegen. Ő türelmét veszti: „Ingomar von Kieseritzky, berlini barátom szerint a fázás mindig csak elhatározás kérdése.” Váratlanul gyors, eldűnnyögött válasz: „Kétlem, hogy ez az Ingomar valaha is képes lenne hasonló szertő gondoskodásra.”

Az Hôtel St. Louis-hoz érkezve kézcsókkal búcsúzik.

Az elfogultsággal küszködő nő hirtelen átöleli, arcát az övéhez szorítja.

Szobájába érve cigarettát sodor, és a füstöt mohón beszívva az átellenes házra bámul. Ahol állítólag Cioran régi barátnője öngyilkos lett. A kivilágított ablak mögött pálmákkal keretezett luxuslakásban két férfi ölelkezik. Selyemköntösükre életnagyságú lófejek vannak nyomtatva. Friedgardnak eszébe jut Cioran Tolsztojról írt mondata: „...a jóvátételment csak konok, vad küzdelem árán lehet kiszakítani a jelentéktelenségből!”

Másnap este zihálva ér fel a hatodik emeletre. A szűk előszobában szerfelett szívélyes üdvözlés fogadja, majd Cioran betessékeli a csinos kis nappaliba. Nádból készült bútorok, kék terítővel letakart ágy, szanaszét heverő könyvek. A falakon néhány grafika. (Henri Michaux alkotásai? – találgatja Friedgard.)

Az erkélyablakból bámulatos – mert váratlan – kilátás nyílik Párizs háztetőire. Az ablak alatt szerető gondossággal, már-már ünnepélyesen megterített asztal. Nem, ez nem Cioran szobája, Simone-é, az élettársé. Fogadószobának is ezt használják. Csak a padlót takaró „balkáni szőnyeg” emlékeztet Cioran származására.

Cseng a telefon. A vonal végén bizonyos Erika. Cioran hosszan magyarázkodik az állítólag nagyon bonyolult jellemű fiatal lányról.

Holdfelkelte. Friedgard kinyitja az ajándékba hozott Chablis-t. Cioran már a harmadik pohárnál panaszkodni kezd, hogy ez már az alkoholizmus határát súrolja. Két korty között a Mester egyik aforizmája a válasz: „Ha az embernek nem adatik meg a szerencse, hogy alkoholista szülők-

től származzon, egész életében mérgekkel kell élnie, hogy érényeik nyomasztó örökségét kompenzálhassa.”

Cioran úgy tesz, mintha nem hallotta volna a csípős közbevetést, és Friedgardot Sissiehez, a halhatatlan osztrák császárnéhoz hasonlítja, akit mióta esztét tudja, a legveszélyesebben neurotikus szépségként imád. A hangulat ettől kicsit oldódik. „Sissi, Maga... meg én, a melankólián nyugvó szentháromság... Milyen kár, hogy ebben az otromba farmernadrágban jött...”

Újabb éjszakai hazakísérés. Bizalmas csevegés, mintha évtizedek óta tartó barátság kötné őket egymáshoz. A nőnek eszébe jut a férfi jósága, aki hirtelen bátortalan csókot lehel a jobb fülére... Meghatódottság, megindultság, elérzékenyülés. A következő reggel, Friedgard hazautazásának napja. A telefon hajnalban cseng. Az álomittas Friedgard emlékezetéből Cioran szerelemittas szavai azonnal kitörlődnek, csak arra fog emlékezni, hogy a hívás tapintatlanul korán érkezett.

Paris Nord – Köln Hbf: négy óra kilenc perc.

Húsvét vasárnapja

Kedves Friedgard!

Kora reggel van. Nem bírtam tovább epekedő féregként tekeregni az ágyban, fel kellett kelnem (helytelen-ségemben szinte azt írtam: fel kellett támadnom...), hogy elküldhessem magának ezt a gyónócédulát. Tegnap végig másnapos voltam, szörnyen fáj a fejem. Közben az ég illetlenül kék volt, ami haszontalan sétára sarkallt, még egy templomba (a Saint-Sévérinbe) is be akartam térni, aztán mégsem sikerült. Erre az első kereskedőnél vásároltam egy könyvet a trappistákról,

de képtelen voltam belelapozni is. Este, szerencsémre, hosszú és kellemes beszélgetésbe keveredtem két barátommal, a férfi korzikai, a nő libanoni. Éjjel egykor tértem haza. Pár óra alvás után felébredtem, s akkor elkezdődött a kínszenvedés. Magára kellett gondolnom, meg mindenre, ami csütörtök éjjel történhetett volna..., ha Maga nem utasít vissza. Sóhajtozott és zokogott. Órákon át a közöttünk lejátszódó legintimebb jelenetekről fantáziáltam. Végül fel kellett kelnem, nehogy megbolonduljak. Bizony, túl sok szó esett köztünk, s én csak akkor eszméltem rá, milyen erős érzelmi kötelek fűznek Magához, amikor a telefonban megvallottam, hogy a fejemet legszívesebben örökre szoknyája alá dugnám. – Tulajdonképpen minden azzal az első fényképpel, akárcsak mondani a tekintetével kezdődött.

Megrémült, amikor a teste iránt érzett „perverz” vonzódásomról beszéltem. Pedig szó sem volt perverzióról! Rosszul fejeztem ki magam! Csak azt akartam mondani, hogy mélységesen kívánom. Távol áll tőlem mindenfajta perverzió, higgye el, normális ember vagyok! Csakhogy az intenzív lelkiállapotok olykor természetellenes kifejezésekre sarkallnak. Azt hiszem (bár lehet, hogy tévedek), ma reggel kevésbé lennék megszállott, ha kegyesebb lett volna hozzám... [...]

Most akkor megpróbálom összeszedni magam, noha iszonyodok a jövő fenyegető csalódásaitól. A feneketlen féltékenységtől. Ezek az elkerülhetetlen képzelgések a nyavalyás húsvéti – és a rá következő – együttlétéről a barátjával, hát ez számomra már-már elviselhetetlen.

Hogy megmeneküljek ezektől a kínoktól, meg kell próbálnom legyűrni a kényszerképzeitemet, s magára lehetőleg *másképpen* gondolni. Általában semmilyen testi vonzalmat nem érzek a szellemi rokonnaimnak számító nők iránt. Magával viszont ágyba szeretnék bújni, hogy *Lenzről* beszéljünk.

Kár, hogy nem itt lakik valahol a közelben, egyedül. Az öröm, hogy Önt megismerhettem, egyszerre vizsga és sorscsapás számomra. Szeretném valami ironikus aforizmával zárni, de nem megy.

EMC-je

(Az első oldal margóján) Épp az imént telefonáltam a barátnőmmel, Önről és Sils-Mariáról beszélünk. Májusban vagy júniusban ő is szeretne Sils-Mariába utazni. El fogom mesélni neki, hogy – ami eddig legnagyobb sajnálatomra igaz – pusztán intellektuális barátság van köztünk.

(A hátsó oldal margóján) Mint mondtam, már régóta nem használom a keresztnévemet. Az összes barátom a családnevemet használja.

Húsvét vasárnapján Friedgard is levelet ír, azok után, hogy Cioran reggel kilenckor felhívta, s mivel első kérdésére, hogy egyedül van-e, nem kapott igenlő választ – a nő éppen barátjával ölekezett az ágyban –, zavarodottan lecsapta a kagylót.

Meghatva ettől a lesújtóan egyszerű, férfias egoizmusra utaló vallomástól Friedgard megpróbál óvatos iróniával és szeretetteljes csodálattal válaszolni.

[...] Nem fogok melegen öltözni, inkább sokat iszom (fehérbort!), szoknya helyett szűk nadrágot húzok, azt remélve, hogy majd derekasan leteremt – ami vonzó elképzelés, mivel egészségügyi és öltözködési javallatai emlékezetem szerint abszurditásuk miatt olyan „bájosak”.

Ha soraim ironikusan hangzanak, kérem, ne higgyen őszinteségemben!

Üdvözlí Friedgardja

Friedgard kézhez kapja a húsvétvasárnapi levelet, nem bírja letenni, újra és újra elolvassa az intenzív erotikus fantáziákat ébresztő sorokat. Aztán felhívja a férfit, és több mint egy órát beszélgetnek. A következő hetekben telefonszámlájuk az egekig növekszik, mert naponta kétszer-háromszor hallani akarják egymás hangját.

Kedves!

Gyorsan írok, hogy mindent postára tehessek: Hegelt, az érzelmeimet, a nevető fényképet.

Levele tegnap érkezett, a hatására azóta képtelen vagyok dolgozni.

Mindenben igaza van, levele gyönyörű, de egyet semmiképpen sem tudok elfogadni: soha nem tudnék olyan gögös lenni, hogy Önnel szemben „kegyesnek” mutakozzam.

Ha Párizs előtt tudtam volna erről a levélről (ami ugyebár teljesen lehetetlen), mindenre fel lettem volna készülve.

Kérem, tekintsen rám ezután is, mint az Önt szerető – akármit is jelentsen ez a szó – emberre; olyanra,

akinek több időre van szüksége (hisz csak egy délután és két estén voltunk együtt), mert nehézkes és lomha bizonyos küszöbök átlépésében. No, de *tant pis!*¹ (mindegy).

Az Önről szóló könyv elkezdődött bennem, éppen úgy, ahogy óhajtotta. Kedvelt műfajában, naplóformában. Cioran neve egy ország – Orplid –, tehát jócskán utópisztikus.

A „cafard”-ra² beugrott nekem a „siralmas nyomorúság”.

Nagyon zilált vagyok, inkább abbahagyom, és rohanok a postára, az jót fog tenni.

Friedgardja

Éppen megérkezett a könyvküldeménye...

Az „Orplid” Eduard Mörike német költőnek és barátjának, a drámaíró Ludwig Bauernek a szóalkotása – képzeletbeli ország elnevezése, ahol megvalósulnak az emberiség legszebb ideáljai.

Kedves Friedgard,

miel kezdjem? Köszönöm Hegelt (*A boldogtalan tudat megváltása* című fejezettel kezdtem), a költői levélben a „hanyatlások országát”, a „bizonyos küszöbök átlépéséről” szólót és persze a *mosolyt* (ah!).

Lebilincselő ajándékait ma reggel vettem kézhez, borzasztó éjszaka után. Említettem már, ötven éve furcsa ideggyulladásban szenvedek, ami különösen időjárás-változáskor igen-igen megkínozza lábaimat.

¹ Annyi baj legyen! (francia)

² csótány (francia)

Ilyenkor jóformán képtelen vagyok az alvásra. Órák hosszat régi meg új mániám kínozott: az öngyilkosság – és Maga. Az előbbi már kevésbé tör meg, de az utóbbi... Mi lesz velünk?!

A távolság természeti csapás: semmit sem lehet tenni ellene.

Ha *magunkra* gondolok, mindig ugyanaz a szó kísért: *kilátástalanság*.

Utána meg elfog a féltékenység.

Egyébiránt számomra az egyetlen kiutat valószínűleg a helyzet elfogadása jelenti. Az evidencia, hogy mi különböző bolygókon élünk, és hogy ebből az egészből csak valamiféle legyűrt kétségbeesés az egyetlen kiút. – Ez hát éjjeli okoskodásom végkövetkeztetése.

Erre megérkezett a fényképe, s mindent megkérdőjelezett. Ugyanolyan hatással van rám, mint a hangja...

Ezentúl ritkábban fogom hívni, de eszembe sem jut kevesebbet gondolni Magára.

Az élet jórészt értelmetlen. Tegnap este felhívott Ionesco, hogy közölje, két napra Kölnbe utazik...

Itt van öcsém a feleségével. Megváltozott, idegen lett, az arca sem a régi. A pályaudvaron rá sem ismerem. Gyerekkorunkat kezdtük emlegetni: két „hajáró” lélek irreális párbeszéde.

„Lemondás” – *écartèlement*¹ – a Maga szava rám is tökéletesen talál. Különben ez legutóbbi könyvem címe: *Écartèlement*). Micsoda előérzés!

Cioranja

Kérem, mondja meg Günternek, hogy szakítottam a filozófiával, de megbocsátom neki, hogy filozófus maradt.

Akár viszontlátjuk egymást, akár nem, egyetlen reményem, hogy köztünk valami elpusztíthatatlan született.

Tegnap, lehetetlen levelem folytatása. A „siralmas nyomorúság”, azt hiszem, nem annyira a *cafard* sajátos lényegét fejezi ki, mint inkább az ember helyzetét általában.

A *cafard*-ban rejlő csömört egy kedvelt francia szófordulat fejezi ki a legtalálóbban: „J'en ai marre!” azaz „torkig vagyok vele”, „hányok tőle”, „elegem van belőle”.

A nevetséges nyelvi szószálhasogatás helyett más-milyen kérdéseket kellett volna feltennem, de hát Magát már-már erotikus viszony fűzi a nyelvekhez. Különben engem is, nem gondolja?

Ez az egész *cafard*-ügy másodlagos. Csak azt akartam mondani, hogy a tegnapi levél egy átéjszakázott ember tollán született, ezért kéretik elnézően ítélni felette.

Ismeri azt a szót, hogy *elepedni*!

Cioranja

Amit öcsém az elmúlt negyven év Romániában szerzett tapasztalatairól mesél, szinte elképzelhetetlen. Keserűség, gyűlölet, bosszúvágy nélkül beszél minderről – a rabszolganép bölcsességének hangján. De bevallotta, hogyha előre tudja, mi vár rá, az öngyilkosságot választja.

¹ Cioran egyik könyvének címe. A szó jelentése: „széttépetés”; ez volt a felségsértők büntetése. (francia)

Kedves elérhetetlen Barátom!

Noha öröktől fogva a kilátástalanság szenvedélyes védelmezője voltam, felmerül bennem a kérdés, valóban lehetetlen lett volna-e Ionescóhoz hasonlóan tenni, és egyszerűen idejönni hozzám, Kölnbe?

(A Ionescót kiállító galéria meghívója itt hever napok óta az asztalomon, de nem akarok elmenni, Ionesco valójában soha nem érdekelt, főleg nem pingálmányai.)

Csodálom, hogy valaki, aki éjjeleit a magánynak szenteli, nappal a kötelező együttlét rabszolgacsapdjába esik. Nem lenne lehetséges együtt maradni, közben olykor a szokásokra fittyet hányva élni – vagy hát épp nem élni?

Ami minket illet, a kilátástalanságot [kölni találkozó] csakis a külső körülményekben látom. Mit mondhatnék? Barátommal minden kapcsolatot megszakítottam (legalábbis félbeszakítottam), képtelen vagyok tovább élni vele. Tudom, hogy Ön volt e szakítás – bár elégséges, de nem szükségszerű – oka. Régóta, mióta otthagytam Güntert, mélységes nyugtalanság honol bennem. Nevezük ezt egyszerűen kielégíthetetlen, ugyanakkor elviselhetetlen (Orplid utáni) sóvárgásnak.

Most úgy érzem, ezt a sóvárgást könnyebb lenne elviselni, ha Ön itt lenne a közelemben.

Ez minden. Ez *minden*. Kérem, azért ne hívjon túl ritkán – megriasztott a terve! A telefon az egyetlen gyógyír a „természeti csapásra”, mely engem Önnel egyenlő mértékben sújt. Ha [...]nál tartózkodik, visszahívhatom? Hiszen a hangom nem jelenthet veszélyt – csak azért kiabálok a kagylóba, mert félek,

hogy éppúgy nem ért engem, mint ahogy én sem Önt.
De hát itt nem is az érthetőség a tét! Hanem Ön és Friedgardja.

P. S. Az öngyilkosságra nem kell külön kitérnem, mert tulajdonképpen elkerülhetetlen, vagyis nem okoz különösebb gondot.

Feltétlenül hallgassa meg Mozart d-moll fantáziáját! Van benne egy ütem amikor az ujjak egyszerre fogják le a D-t és az F-et!!!

Cioran napokig nem jelentkezik, s amikor végre felhívja kedvenc kölni számát, az összeköttetés olyan rossz, hogy Friedgard csak akadozó szófoszlányokat hall alkoholizmusról és gyógyteákról. Elhatározza, hogy többet nem jelentkezik. „Papucshős... micsoda papucshős...” – suttogja, és lecsapja a kagylót.

Kedves Friedgard!

Alig tettem le a telefonkagylót, máris írok Önnek, hogy *megnyugtassam*.

Nem illik rám a papucshős, mert egész életemben iszákos voltam. No, nem alkoholiista, hisz sohasem volt annyi pénzem, hogy rendszeresen ihassak. De ha ittam,

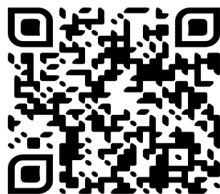
akkor aztán alaposan. A legutóbbi, hét évvel ezelőtti alkalom igen csúnyára sikeredett, komoly következményekkel. Nagy társaságban voltam, úgy este kilenc körül kezdtem, és hajnali négyig megszakítás nélkül ittam, mindent, amit a felhozatal kínált. Még az asztalra is felálltam beszédet tartani; hogy miről? – hát, arra már nem emlékszem. Dorbézolásaimról – főleg az ifjúkoriakról – memoárt írhatnék. Egyszer anyám, aki a szebeni ortodox nőegylet elnöknője volt, egy gyűlésen valamiért megfeddett egy nőt, aki azonnal visszavágott: „A naccsága jobban tenné, ha azzal az iszákos fiával foglalkozna. Mindenki ismeri a viselt a dolgait.” Persze ő aztán alaposan leteremtett. Attól félt, hogy apai nagyapámra hasonlítok, aki egész családját nyomorba döntötte kicsapongásaival.

Tekintettel az efféle előzményekre, remélem, váltam *valakivé* a Maga szemében, és megértéssel tekint mostani életvitemre. Ha nem váltam volna a gyógyteák fanatikus hívévé, most biztosan agyalágyultan üldögnék egy fotelben, süketen minden szirénhangra...

A *keserűség szillogizmusai* részben akkori életemről szólnak. Amit végképp nem értek: miért nem tettem magam ezek után derekasan tönkre, miért nem használtam ki az ifjúkori totális züllöttséget? Ha valaki, Maga talán megtalálja e kérdésre a választ.

Cioranja

Simone-t ugyan már régóta figyelmeztettem a hirtelen feltámadó vonzalom (*attachement*) veszélyeiről,

mégsem voltam képes bevallani neki, hogy ezúttal én, a vészmadár estem csapdába. Mikor aztán mégis előhozakodtam vele, a szavaimban rejlő irónia annyira elbűvölte, hogy szájon csókolt. Az utca közepén! Szóval legyőzött. Mert mindig őszintén megosztotta velem csalódásait, és türelmesen végighallgatta összes egzaltált nyomorúságomat...

Ismeri a *tour d'esprit*¹ kifejezést? Nos, azt hiszem, mi ehhez a *tour*-hoz tartozunk. Ez számunkra a nagy veszély, a végzetünk. Holnaptól megpróbálok Istenben hinni, hogy végre kinyíljon köztünk a tátongó szakadék.

Kedves Cioran!

Milyen sok esztendőre, és ezeknek az esztendőknékszámatalantapasztalatára, képére, álmáravoltszükségünk, amíg összetalálkoztunk – jobban mondva: hogy találkozhassunk. Sőt, ami még meglepőbb: minden bizonnyal van jó pár élményünk, amelyeket (bár egymástól teljesen függetlenül) „együtt” szereztünk – különben össze sem találkozhattunk volna.

Gyermekként úgy képzeltem, a földgolyó összes embere láthatatlan szálakkal össze van egymással kötve. Azoknál, akik összetalálkoznak, ez a fonál érezhetően megfeszült; akik meg sohasem találkoznak egymással, ezek a kötelékek lazák, láthatatlanok maradnak. Akiknél viszont megfeszült a fonál, azok nagyon közel kerültek egymáshoz (amíg szét nem szakította a halál).

¹gondolkodásmód, érzék valami iránt (francia)